

«Μουσεία: Η άλλη πλευρά του νομίσματος»

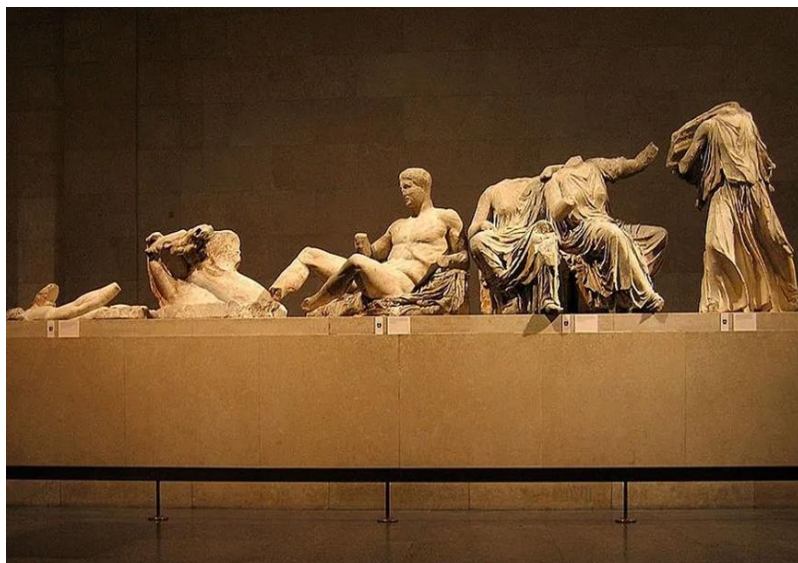
Πρόσφατα, κατά την διάρκεια ταξιδιού του πρωθυπουργού στο Λονδίνο και ενώ συζητούσε με τον τωρινό βασιλιά του Ηνωμένου Βασιλείου Κάρολο τον τρίτο, ο κ. Μητσοτάκης ανέφερε την επανένωση των μαρμάρων του Παρθενώνα. ^[1] Γνωστά και ως τα Ελγίνεια μάρμαρα, αυτά τα αντικείμενα, που ως τώρα βρίσκονται ακόμα στο Βρετανικό μουσείο, ^[2] είναι ένας λόγος έντασης ανάμεσα στις δύο χώρες. Όμως πως βρέθηκαν αυτά τα γλυπτά σε ένα μουσείο στο Λονδίνο; Και γιατί δεν είναι τα μόνα αντικείμενα στο μουσείο, των οποίων η προέλευση είναι ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα; Γιατί ένα μουσείο να έχει αρχαιολογικούς θησαυρούς από όλο τον κόσμο; Αυτά τα ερωτήματα θα απαντηθούν στο ακόλουθο άρθρο.

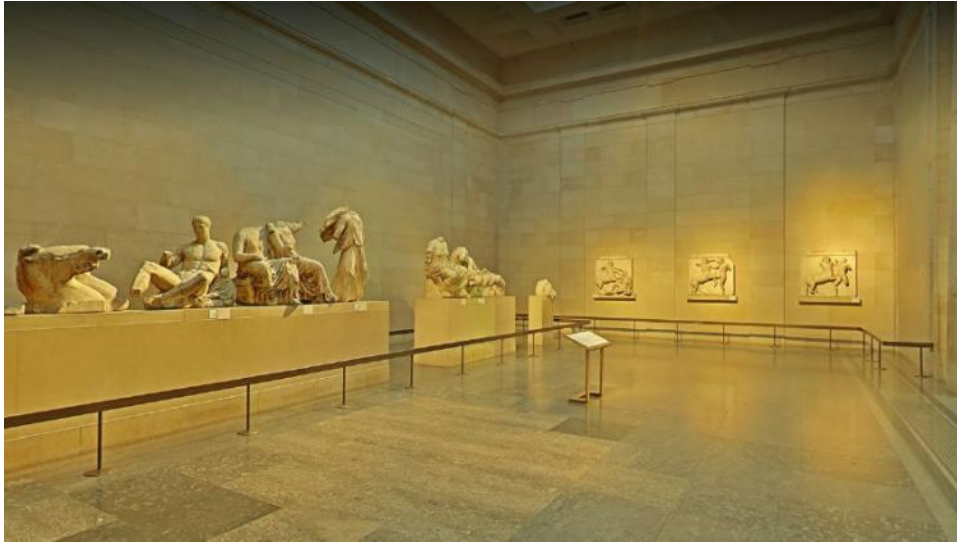
Αρχικά, τι είναι ένα εγκυκλοπαιδικό μουσείο; Για τα εγκυκλοπαιδικά μουσεία δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός. Συνήθως δίνονται απλά παραδείγματα, καθώς όταν αναφέρεται κάποιος σε αυτά, το άτομο λογικά θα αναφερθεί στην ιστορία τους. Μουσεία που συχνά συμπεριλαμβάνονται σε αυτή την κατηγορία είναι το Λούβρο, το Βρετανικό μουσείο, το μουσείο τέχνης Rubin, το μουσείο του Σικάγου και άλλα. Το κύριο χαρακτηριστικό τους είναι πως έχουν συλλογές καλλιτεχνημάτων από όλο τον κόσμο και βρίσκονται κυρίως στην Ευρώπη και τις Η.Π.Α.^[3]

Όμως πως δημιουργήθηκαν αυτά τα ιδρύματα; Πως κατέληξαν στα χεριά τους ή στην προκειμένη περίπτωση στις αποθήκες τους, έργα από όλο τον κόσμο; Και γιατί αρνούνται να τα επιστρέψουν;

Αρχικά αξίζει να σημειωθεί πως τα περισσότερα αντικείμενα στις συλλογές αυτών των μουσείων είναι απολύτως νόμιμα, όπως για παράδειγμα ένας ρωμαϊκός αμφορέας στο βρετανικό μουσείο, τον οποίο αγόρασε το μουσείο από έναν Ιταλό λόρδο. ^[4]

Το πρόβλημα υπάρχει με όσα αντικείμενα έχουν αμφιλεγόμενη προέλευση. Ένα καλό παράδειγμα, το οποίο μπορεί να δώσει μια καλή εικόνα στον κόσμο αυτών των μουσείων είναι το Βρετανικό μουσείο. Έχει στην κατοχή του διάφορα αντικείμενα για τα οποία έχουν ζητήσει πολλά άτομα να επιστραφούν στις χώρες καταγωγής του.

Εικόνα 1,2 Τα ελγίνεια μάρμαρα στο Βρετανικό Μουσείο σήμερα.

Τα Μάρμαρα του Παρθενώνα

Όταν λέμε τα μάρμαρα του Παρθενώνα, εννοούμε μια συλλογή από γλυπτά τα οποία εκτίθενται σήμερα στο Βρετανικό μουσείο και η προέλευσή τους είναι, όπως μπορεί κανείς να καταλάβει από το όνομα, ο Παρθενώνας. Όμως πως κατέληξαν αυτά τα μαρμάρια κομψοτεχνήματα σε ένα μουσείο στο Λονδίνο; Η απάντηση είναι πως κάποιος τα πήρε. Και ο τίτλος αυτού του κάποιου, προδίδεται από την άλλη ονομασία αυτών των αρχαιοτήτων: Τα Ελγίνεια μάρμαρα.

Εικόνα 3 Πρόσοψη του Βρετανικού Μουσείου.

Ο κ. Thomas Bruce ήταν ο 11^{ος} λόρδος του Έλγιν και είχε την θέση του βρετανού πρέσβη στην οθωμανική αυτοκρατορία. Ήταν σκωτσέζος ευγενής και μαγεύτηκε με τα καλλιτεχνήματα πάνω στον Παρθενώνα. Του δόθηκε η εντολή να απαθανατίσει τα μεγαλύτερα αρχαιολογικά έργα της αυτοκρατορίας, οπότε έφερε μια ομάδα καλλιτεχνών. Αλλά μέχρι τότε, δεν ήταν εύκολη η πρόσβαση στην ακρόπολη και μάλιστα τα οθωμανικά στρατεύματα ήθελαν μεγάλες καθημερινές πληρωμές, ώστε να επιτρέψουν στους ενδιαφερόμενους να πάνε. Οπότε ο Έλγιν, ο οποίος δεν είχε τα κεφάλαια, απηύθυνε απευθείας έκκληση στον σουλτάνο για να του ζητήσει μια ειδική άδεια, ώστε να ξεκινήσει το έργο του. Στις 6 Ιουλίου 1801, ο σουλτάνος εξέδωσε το ακόλουθο ένταλμα: «Όταν θέλουν να πάρουν μερικά κομμάτια πέτρας με παλιές επιγραφές και μορφές, δεν υπάρχει αντίθεση». Ο Έλγιν το έλαβε αυτό ως μήνυμα, ότι αυτός και η ομάδα του μπορούσαν όχι μόνο να δημιουργήσουν αντίγραφα του μνημείου, αλλά και να αποκολλήσουν και να πάρουν μαζί τους οτιδήποτε πίστευαν πως ήταν ενδιαφέρον. Έτσι το 1803, τα μάρμαρα πήγαν στην

Αγγλία. Όμως ο λόρδος Έλγιν αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα, οπότε αποφάσισε να τα πουλήσει στο Βρετανικό μουσείο. Τελικά τα κατάφερε, πουλώντας τα για 35.000 λίρες, το οποίο όμως δεν ήταν ούτε το μισό ποσό που ξόδεψε για να τα μεταφέρει (74.000 λίρες). Τα αγάλματα μεταφέρθηκαν το 1832 στην θέση που βρίσκονται ακόμη και σήμερα. ^[5]

Εικόνα 4 Πίνακας που απεικονίζει τον λόρδο Έλγιν περιτριγυρισμένο από επισκέπτες στο Βρετανικό Μουσείο με τα ελγίνεια μάρμαρα.

Αν και διάφορες φορές έχει ζητηθεί από πολλούς Έλληνες πολιτικούς ή επιφανείς πολίτες να επιστραφούν τα μάρμαρα, οι προσπάθειες ήταν άκαρπες. ^[6] Γνωστότερη προσπάθεια ήταν της Μελίνας Μερκούρη, η οποία όμως δεν πέτυχε. ^[7] Το μουσείο πάνω από όλα χρησιμοποιεί ως επιχείρημα, το γεγονός πως η αγορά των μαρμάρων από τον λόρδο του Έλγιν ήταν απολύτως νόμιμη, όμως το θέμα είναι περισσότερο πως έφτασαν στα χέρια του τα αντικείμενα, εξ' αρχής. Μάλιστα μια σημαντική μελέτη του 1967 από τον Βρετανό ιστορικό William St. Clair κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η διφορούμενη γλώσσα του εντάλματος του σουλτάνου πιθανότατα αναφερόταν σε αντικείμενα που αποκαλύφθηκαν κατά ανασκαφές και όχι στην ίδια την πρόσοψη του Παρθενώνα. ^[5]

Τα μπρούτζινα αντικείμενα του Μπενίν

Τα μπρούτζα του Μπενίν δεν είναι εύκολο να κατηγοριοποιηθούν. Είναι μπρούτζινες πλάκες, σκαλισμένοι χαυλιόδοντες κ.α. Το κοινό που έχουν είναι πως προέρχονται όλα τους από το βασίλειο του Μπενίν. Ήταν ένα βασίλειο στην δυτική Αφρική, στην σημερινή Νιγηρία, το οποίο ήταν αρκετά πλούσιο και οι καλλιτέχνες του ήταν πασίγνωστοι. ^[8] Ασχολούνταν με το εμπόριο, καθώς πωλούσαν περιζήτητα προϊόντα όπως ελεφαντόδοντο, χρυσάφι, πιπέρι και σκλάβους. ^[9]

Εικόνα 5 Χάρτης της εποχής που δείχνει την δυτική Αφρική. Κυκλωμένο με κόκκινο το Μπενίν.²⁷ Φεβρουαρίου 1987.

Εικόνα 6 Η πόλη του Μπενίν γύρω στο 1600.

Αυτά τα καλλιτεχνήματα έφτασαν στο βρετανικό μουσείο το 1897, όταν η Βρετανική αυτοκρατορία εισέβαλλε και κατέκτησε το βασίλειο του Μπενίν. ^[8] Με αφορμή την δολοφονία 7 βρετανών εμπόρων και αξιωματούχων, έπειτα από εμπορικές διαμάχες (Η καταστροφή του Μπενίν στις 15 Ιανουαρίου 1897), μια ομάδα 1.200 βρετανών στρατιωτών ξεκίνησαν μια επιχείρηση, που θα γινόταν αργότερα γνωστή ως η τιμωριτική εκστρατεία του Μπενίν. Κατά την διάρκειά της, οι Βρετανοί κατέκτησαν την πόλη του Μπενίν και την έκαψαν ολοσχερώς. Όμως πριν το κάνουν αυτό μάζεψαν ότι πολύτιμο μπορούσαν να βρουν.^[12]^[14] Σύμφωνα με τον καθηγητή Chika Okeke-Agulu, ιστορικός τέχνης από την Νιγηρία, που διδάσκει στο πανεπιστήμιο του Princeton: «Υπήρχαν αναφορές για αυτούς τους ατελείωτους θησαυρούς μέσα στο παλάτι του βασιλιά του Μπενίν. Οπότε εάν μπορούσαν να πάρουν μαζί τους αυτούς τους θησαυρούς, οι πωλήσεις από αυτούς θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τα έξοδα της εισβολής. Αυτό ήταν καλά σχεδιασμένο. Άρα η τιμωριτική εκστρατεία ήταν με άλλα λόγια και μια οικονομική επιχείρηση.» Μάλιστα αυτά τα αντικείμενα τα άπλωσαν και τα φωτογράφησαν, σημειώνοντάς τα έπειτα ως λάφυρα. ^[10.2]

LIEUTENANT ROBERTSON DEFENDING THE REAR-GUARD IN THE FINAL ADVANCE ON BENIN CITY.

Εικόνα 7 Στρατιώτες κατά την διάρκεια της τιμωριτικής εκστρατείας ενάντια στο Μπενίν.

Εικόνα 8,9,10 Στρατιώτες μετά την εισβολή στο Μπενίν. Μπροστά τους διακρίνονται τα λάφυρά τους.

Αυτά τα αντικείμενα δεν ήταν μόνο σημαντικά, λόγω της υλικής τους αξίας. Σύμφωνα με τον πρίγκιπα Edun Akenzua, μέλος της βασιλικής οικογένειας του Μπενίν,: «Αυτά τα αντικείμενα είναι τα ημερολόγιά μας. Ότι ήταν σημαντικό, οι Oba (οι βασιλιάδες), Θα έλεγαν στους μεταλλουργούς να το σκαλίσουν σε μπρούτζο. Για να το καταγράψουν. Οπότε το να τα πάρουν μακριά, ήταν σαν να σκίσουν σελίδες από την ιστορία μας.» ^[11], μια άποψη που συμμερίζεται και ο καθηγητής Chika Okeke-Agulu: «Ήταν οπτικά αρχεία του βασιλείου σε μια κοινωνία, που δεν ανέπτυξε το γραπτό λόγο, όπως τον γνωρίζουμε. Έλεγαν την ιστορία τους, αφηγούνταν τις ιστορίες των βασιλέων του βασιλείου. Την πολιτική και κοινωνική του ζωή.» ^[10.1]

Εικόνα 11 Ο τότε βασιλιάς (Oba) του Μπενίν στο βρετανικό πλοίο, έπειτα από την εξόρισή του από τους Βρετανούς.

Αυτά τα δημιουργήματα δεν πωλήθηκαν μόνο στο βρετανικό μουσείο, αλλά σήμερα βρίσκονται σε 161 ιδρύματα, μόνο 9 εκ των οποίων βρίσκονται στη Νιγηρία. ^[13]

Εικόνα 12 Τα μπρούτζα του Μπενίν στο Βρετανικό Μουσείο.

Νομοθεσία

Όμως αφού αυτά τα εκθέματα πήγαν στα εκάστοτε μουσεία, οι κυβερνήσεις των χωρών αυτών αποφάσισαν να περάσουν νομοθεσία, που απαγορεύει τα μουσεία αυτά να επιστρέψουν τις συλλογές τους. Παραδείγματα είναι ο νόμος του Βρετανικού μουσείου του 1963 ^[16]^[17] και ο Code du Patrimoine Article L. 451-5, γαλλικός νόμος. Μάλιστα το υπουργείο πολιτισμού της Γαλλίας υποστηρίζει πως, αφού υπάρχουν πολλά μέτρα για την αποτροπή παράνομων αντικειμένων να εισέλθουν σε γαλλικά μουσεία, οι συλλογές τους θεωρούνται πολιτιστική

κληρονομιά της Γαλλίας. ^[15] Κάτι όμως, που δεν αναφέρεται είναι πως τα αντικείμενα, που προέρχονται από τις πρώην γαλλικές αποικίες ήταν νόμιμο να εξαχθούν από τις χώρες αυτές την εποχή της γαλλικής αυτοκρατορίας.

Άλλα παραδείγματα

Φυσικά δεν είναι μόνο το βρετανικό μουσείο, του οποίου μέρος της συλλογής έχει αμφιλεγόμενο νομικό χαρακτήρα. Άλλα παραδείγματα είναι και το μουσείο αιγυπτιολογίας του Βερολίνου, όπου βρίσκεται η προτομή της Νεφερτίτης. Ο Ζάχι Χάουας, Γενικός Γραμματέας Αρχαιοτήτων της Αιγύπτου, υποστηρίζει ότι η προτομή πέρασε τότε (το 1912) από τους ελέγχους των αιγυπτιακών αρχών ως εύρημα «δεύτερης ποιότητας», γιατί οι ενδιαφερόμενοι την είχαν προηγουμένως μουτζουρώσει με λάσπη και μιλά για «ουσιαστική φυγάδευση του ευρήματος». ^[18] Είναι επίσης και το μουσείο εθνολογίας της Λειψίας και το Quai Branly μουσείο στο Παρίσι, τα οποία είναι ανάμεσα στα ιδρύματα, που έχουν μπρούτζα από το Μπενίν. ^[10.3] Πρέπει να αναφερθεί ότι τον Ιούλιο του 2022 η Γερμανία αποφάσισε να επιστρέψει τα αντικείμενα που βρίσκονται στα μουσεία της. ^{[19][20]}

Εικόνα 13 Μέρος της συλλογής του Μουσείου της Λειψίας.

Εικόνα 14 Η προτομή της Νεφερτίτης στο Μουσείο του Βερολίνου.

Ιωάννης Μαρινάκος
Μαθητής Α3
1^ο ΓΕΛ ΣΠΑΡΤΗΣ

Πηγές

- [¹] <https://www.protothema.gr/politics/article/1312530/mitsotakis-sto-lse-boroume-stis-deuter-es-ekloges-na-piasoume-to-37-38-kai-na-shimatisoume-autodunami-kubernisi/> (30/11/22)
- [²] <https://www.britishmuseum.org/collection/search?agent=Thomas%20Bruce,%207th%20Earl%20of%20Elgin> (30/11/22)
- [³] Under Discussion: The Encyclopedic Museum ch.1 (30/11/22)
- [⁴] <https://www.youtube.com/watch?v=hoTxiRWrvp8> (1:53) (30/11/22)
- [⁵] <https://www.artnews.com/art-news/news/parthenon-marbles-british-museum-restitution-1234605904/> (30/11/22)
- [⁶] <https://www.aljazeera.com/videos/2020/7/26/greece-seeks-return-of-parthenon-marbles-amid-restoration-project> (30/11/22)
- [⁷] <https://www.iefimerida.gr/politismos/omilia-melina-merkoyri-oxfordi-glypta-tzonson> (30/11/22)
- [⁸] <https://www.britishmuseum.org/about-us/british-museum-story/contested-objects-collection/benin-bronzes> (6/12/22)
- [⁹] <https://education.nationalgeographic.org/resource/kingdom-benin> (6/12/22)
- [¹⁰] <https://www.youtube.com/watch?v=hoTxiRWrvp8> (3:07)¹(4:27)²(5:38)³(6/12/22)
- [¹¹] <https://www.youtube.com/watch?v=BFbEU6pDIWw> (1:51) (6/12/22)
- [¹²] Barnaby Phillips “Loot” (6/12/22)
- [¹³] The Brutish Museums: The Benin Bronzes, Colonial Violence and Cultural Restitution by Dan Hicks (6/12/22)
- [¹⁴] https://en.wikipedia.org/wiki/Benin_Expedition_of_1897 (6/12/22)
- [¹⁵] <https://www.museumsanddeaccessioning.com/countries/france/> (6/12/22)
- [¹⁶] <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1963/24/contents> (6/12/22)
- [¹⁷] <https://www.britishmuseum.org/sites/default/files/2019-10/British-Museum-Act-1963.pdf> (6/12/22)
- [¹⁸] <https://www.dw.com/el/%CF%83%CE%B5-%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CE%AE%CE%BA%CE%B5%CE%B9-%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CF%85%CF%80%CF%8C%CE%B8%CE%B7%CF%84%CE%B7-%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%AE-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%BD%CE%B5%CF%86%CE%B5%CF%81%CF%84%CE%AF%CF%84%CE%B7%CF%82/a-6416697> (6/12/22)
- [¹⁹] <https://www.theartnewspaper.com/2022/07/04/the-benin-bronzes-are-returning-home-germany-and-nigeria-sign-historic-restitution-agreement> (6/12/22)
- [²⁰] <https://www.theguardian.com/world/2021/apr/30/germany-first-to-hand-back-benin-bronzes-looted-by-british> (6/12/22)

Πηγές φωτογραφικού υλικού

<https://img.news.gr/2018/04/12/%CE%9C/%CE%9C%CE%91%CE%A1%CE%9C%CE%91%CE%A1%CE%91-%CE%92%CE%A1%CE%95%CE%A4%CE%91%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%9F-%CE%9C%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%9F.jpg?v=20180612175910> Εικόνα 1

<https://nb.bbend.net/media/news/2021/07/29/1219370/Parthenonas-marmara-1.jpeg> Εικόνα 2

https://d3d00swyhr67nd.cloudfront.net/w800h800/collection/CDNII/BRIM/CDNII_BRIM_Painting_30-001.jpg Εικόνα 4

https://schoolpress.sch.gr/t4ezikidis/files/2018/03/bretaniko-mouseioprwtο-dikastirio-gia-elliniko-agalma_1.w_hr.jpg Εικόνα 3

https://www.britishmuseum.org/sites/default/files/styles/uncropped_medium/public/2020-06/Benin-Bronzes-1920.jpg?itok=4dqddQLv Εικόνα 12

https://www.britishmuseum.org/sites/default/files/styles/uncropped_small/public/2020-06/Benin-city-British-soldiers.jpg?itok=bdPjBC41 Εικόνα 10

https://static.dw.com/image/55965888_605.jpg Εικόνα 13

https://beninexpedition120yearson.weebly.com/uploads/1/5/0/7/15075616/final-assault_orig.png Εικόνα 7

https://beninexpedition120yearson.weebly.com/uploads/1/5/0/7/15075616/ovo-2_orig.png Εικόνα 11

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f0/Interior_of_Oba%27s_compound_burnt_during_siege_of_Benin_City%2C_1897.jpg/220px-Interior_of_Oba%27s_compound_burnt_during_siege_of_Benin_City%2C_1897.jpg Εικόνα 9

https://beninexpedition120yearson.weebly.com/uploads/1/5/0/7/15075616/benin-expedition_1_orig.jpg Εικόνα 8

<https://roguenation.org/wp-content/uploads/2022/02/Screenshot-5340-Copy-768x557.jpg> Εικόνα 5

https://africanlegends.files.wordpress.com/2012/08/benin_city_ca_1600.jpg Εικόνα 6

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f9/Nefertiti_bust_%28front%29.jpg Εικόνα 14